

КОСІВ

Івано-Франківська область

КЛЮЧОВІ ОБ'ЄКТИ

1) косівська мальована кераміка (13 грудня 2019 року косівську мальовану кераміку внесено до Репрезентативного списку ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства);

2) Санаторій «Косів» із великим дендропарком, частково збереженою архітектурою у так званому закопанському стилі та історико-культурною спадщиною доктора-візіонера Аполінарія Тарнавського, що наприкінці XIX ст. заснував у Косові приватний заклад «Лічниця» (Zakład Lecznicy) і на німецький манер запровадив методику водолікування, вегетаріанську «кухню ярську», садівництво;

3) будівлі та територія колишнього Виробничо-художнього об'єднання «Гуцульщина», яке постало 1968 року на базі різьбярської артілі «Гуцульщина» та килимарських фабрик ім. Тараса Шевченка та ім. Івана Франка, створених після Другої світової війни. До 1992 року це було найбільше у Європі підприємство художнього промислу, у якому працювало понад

3 тис. осіб (виготовляли сувеніри з Косова для всіх республік СРСП). Нині триває реконструкція колишнього килимового цеху «Гуцульщини» для облаштування в ньому культурно-креативного простору «Центр карпатської культури»;

4) одягові традиції Гуцульщини, що збережені й розвиваються в Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва, також розвиваються завдяки щорічному місцевому фестивалю етнічного одягу та традицій «Лудине» (Косів);

5) косівський базар – найбільший в Україні ринок ремесел. Можливість купити вироби безпосередньо у майстрів, знайти старовинні речі, місцеві продукти харчування. Давня та особлива атмосфера. Довоєнна традиція базару, який функціонує щосуботи, можна відчути місцевий колорит.

ОПИС КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Косів – регіональний центр народних промислів, мистецька столиця Гуцульщини. Статус міста Косів отримав у II пол. XVI ст. завдяки розробці тут цінних покладів солі.

Географічне розташування та м'який клімат сприяли розвитку поселення як курортно-рекреаційного центру регіону. Вже наприкінці XIX ст. для потреб туристів тут постає широка мережа пансіонатів. А на початку XX ст. місто стає популярним курортом. Між першою та другою світовими війнами розвиток туристичної галузі пришвидшився. У місті було відрито лікувальний заклад Аполінарія Тарнавського. Залишки будівель цього закладу можна ще й зараз побачити на території санаторію «Косів».

Косів не оминула мода на популярний того часу «закопанський» стиль в архітектурі зі великою кількістю легких та вишуканих дерев'яних деталей. Вілли та зелені живоплоти, створені у цьому стилі, досі прикрашають місто. У повоєнний період курортно-рекреаційна галузь регіону занепадає. Натомість широко розвиваються переробна промисловість і художні промисли. У Косові та околицях функціонує декілька мистецьких резиденцій, діє понад 100 приватних майстерень, 10 музеїв та функціонує приватних колекцій. Щорічно влітку проводяться місцеві культурно-мистецькі фестивалі.

Цікавинки міста – ряд музеїв, знаменитий сувенірний ринок, Інститут прикладного та декоративного мистецтва. Знакові історичні пам'ятки – Міська гора, дерев'яна православна церква Різдва Івана Хрестителя, костел і каплиця, яка виконувала функції головного католицького храму міста до побудови нового костелу.

ОБ'ЄКТИ СПІЛЬНОЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОЇ ТА БАГАТОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Єврейський цвинтар; кіркул (поховання хасидських цадиків). Печера засновника хасидизму Ізраєля бен Елієзера (де у 1720-х

роках в горах біля Косова він сім років прожив на самоті в молитвах).

Будинок рабинів Гаґерів (кін. XIX ст.).

Залишки фортеці польських магнатів на Замковій горі (XVII ст.).

Дерев'яна православна церква (поч. XX ст.).

Костел (1866, колишня каплиця).

Розвиток килимарства за сприяння представників різних національностей, переважно євреїв (килимарні «Гуцульське мистецтво», Грунковського, Гільмана, трикотажні Шніберга і Рунда; 1928 року було створено кооператив з участю 40 килимарів).

Діяльність єврейських організацій: Спортивне товариство «Маккабі», Товариство культури «Merkaz Ruchani».

ПОРАДИ ТУРИСТАМ

ТІЦ Косівщина: м. Косів, вул. Незалежності, 65-А. Тел.: +38 (096) 096-16-06.

<https://www.facebook.com/KosivTravel/>

Найбільш відвідувані місця та заходи: майстер-класи від місцевих майстрів і майстерень народної творчості й художніх промислів; місцеві музеї, серед яких найпопулярніший Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини (<https://www.facebook.com/kosivmuseum/>). Гастрономічні туристичні маршрути (крафтові сири, вина, мед і продукти бджільництва). Пам'ятки природи місцевого значення, прогулянкові пішохідні, велосипедні маршрути територією та околицями міста. Відомий ринок ремісничих виробів та крафтових продуктів харчування – Косівський базар (традиційно відбувається щосуботи).

Найближчі залізничні станції до міста – Коломия (32 км) й Вишниця (12 км). Регулярне автобусне сполучення, автостанція розташована у центрі міста.

Уся необхідна туристам інформація надається ТІЦ «Косівщина» (<https://www.facebook.com/KosivTravel/>).

ЩО ПОЧИТАТИ ПРО МІСЦЕВІСТЬ ТА ПАМ'ЯТКИ

PROгуцулів (ФБ-сторінка Вікторії Яремін).

URL: <https://www.facebook.com/prohutsuliv/>

Генкалюк Руслан. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC83W3yHxv8vnF2zdtSnhXnQ>.

Дримба ТВ. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCQqnVO54sJ6E9qaU-jP747g>.

Заграновський Володимир. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCmZ53oxBaSlqKNinuohTkCg>.

Косів: інформаційно-довідковий сайт міста і району.

URL: <https://kosivart.if.ua/>

МапаКосів: Карти, походи та маршрути міста Косів, сіл Косівщини і Карпат. URL: <https://mapakosiv.if.ua/>

САНАТОРІЙ «КОСІВ» ТА ДЕНДРОПАРК

Пам'ятка архітектури
місцевого значення

Тип об'єкта: Споруди, нематеріальна спадщина, природний ландшафт (20 га дендропарку)

Вид об'єкта: Нематеріальна спадщина

Попередня назва об'єкта: Лічниця доктора Аполінарія Тарнавського

Сучасна адреса: 78607, Івано-Франківська обл., Старий Косів, с. Сходна, пров. Санаторний, 4

Історична адреса: Містечко над Рибницею Косів

Геолокація: 48.314412, 25.107813

Авторство: Аполінарій Тарнавський (доктор) спільно зі своїм приятелем Казімежом Мокловським (львівським архітектором)

Датування об'єкта: 1893 р. (початок будівництва)
Стан пам'ятки: Незадовільний стан – давні будівлі.
Аварійний стан – лазенка

МАТЕРІАЛИ І ТЕХНІКА ВИКОНАННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКИ ВИКОНАННЯ

Усі будинки на території закладу були оздоблені дерев'яними фронтонами, порталами; балкони, ганки й веранди з профільованими стовпами-опорами. В архітектурі будівель використовувались покутська та гуцульська традиції. Ідальня була побудована також із дерева, з внутрішнім балконом. Дуже цікавими були і так звані лазенки, облицьовані плиткою знаменитого львівського митця-кераміста Івана Левинського. Вода в них нагрівалася сонячним промінням за допомогою параболічного дзеркала. Загалом дослідники історико-культурної спадщини часів доктора Аполінарія Тарнавського називають стиль, у якому був побудований заклад, закопанським.

ІСТОРІЯ ОБ'ЄКТА

Курорт заснував 1891 року лікар Аполінарій Тарнавський, зачинатель польської геріатрії, винахідник оригінальної схеми лікування й оздоровлення, автор книжки «Гігієна старості і старіння». Починалося все з придбання старенького будинку із землею, в якому раніше мешкав греко-католицький священник. У цьому йому допомагає приятель ксьондз Юліан Лукашевич. Навпроти старої будівлі А. Тарнавський зводить двоповерхову віллу «Головна». Ці два будинки згодом і перетворилися на потужний заклад. Під час Першої світової війни він не діяв. 1914 року лікаря арештували австро-угорські вояки й посадили до в'язниці у Вишніці, потім засудили до смертної кари як зрадника. Завдяки клопотанням його колишніх пацієнтів Тарнавського було врятовано. Лічниця відновила роботу лише 1922-го. Тарнавський окрім свого медичного покликання знався добре на садівництві і городництві.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА ЦІННІСТЬ ПАМ'ЯТКИ

1946 року заклад було відновлено як державну медичну установу, а згодом побудовано новий триповерховий корпус і школу. Та збереглися декілька давніх і дуже цінних з архітектурно-історичного погляду будівель,

територія дендропарку, що увійшов до складу НПП «Гуцульщина». 1993 року санаторій визнано пам'яткою архітектури місцевого значення.

ЯК ОБ'ЄКТ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СЬОГОДНІ

Лікувально-профілактичний заклад у сфері управління Міністерства охорони здоров'я (надає медичне лікування верхніх дихальних шляхів та неспецифічних захворювань легень). Усі лікувальні та спортивні споруди здравниці розташовані в дендропарку, який 2010 року увійшов до складу Національного природничого парку «Гуцульщина».

ЯК ВІДВІДАТИ

Вхід – за домовленістю з адміністрацією. Лікувально-оздоровчі процедури; осучаснені котеджі для затишного відпочинку; спортивні майданчики і тренажерний спортзал; СПА; прогулянка дендропарком.

ПРОЄКТИ ТА ІНІЦІАТИВИ, СПРЯМОВАНІ НА АКТУАЛІЗАЦІЮ ОБ'ЄКТА

Дослідження об'єкта представниками наукових і культурних установ Польщі (зокрема, культурологиня з Кракова Наталя Тарковська написала й видала книгу про Аполінарія Тарнавського та його «Лічницю» в Косові).

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Санаторій «Косів»: офіційний веб-сайт.

URL: <http://sankosiv.net/>

ВІДЕО

Lecznica doktora Apolinarego Tarnawskiego Kosów Huculski (Apolinary Tarnawski). URL: <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=YBgGuDndatI&feature=youtu.be&fbclid=IwAR0-3qZNVqyNSVHSh87Rw48xWrX6Gh7jKtNKi4GWWPHeC5CdMIPa-StY>

reherit.org.ua
Facebook – ReHERIT

Цей матеріал створений за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його наповнення є винятковою відповідальністю проекту ReHERIT і не обов'язково відображає погляди ЄС.